

**Pr. lect. dr. Lucian Petroaia,
Facultatea de Istorie, Filosofie și Teologie,
Universitatea „Dunărea de Jos” din Galați**

CANONUL PENTRU PRIMIREA SFINTEI ÎMPĂRTĂȘANII: SEMNIFICAȚII TEOLOGICE ȘI SENSURI IMNOGRAFICE

Abstract: *In any Orthodox Christian life, the most important moment is when he receives the Holy Communion. In the Orthodox religion, the Christian approaches to the sacred vessel to get his Communion, only after he undergoes a serious and thorough preparation: he must have the Sacred Holy Confession, a time for fast and praying, for merciful deeds and the day before taking the Holy Communion, he has to read the Holy Canon in order to receive the Sacred Eucharist.*

The present study refers to this precise Canon and it tries to “read” its theological, mystical, monastic and poetic meanings. Despite its importance in the Orthodox cult, nevertheless, this Canon has not been assigned in the entire Romanian Theological Literature, at least until the present moment, an analytical study that would be helpful for an accurate understanding of it. Why do we have to understand this hymnographic text?

Firstly because its authors are among the greatest Theological Saints of the Orthodox Church and the most faithful living souls. Secondly, this Canon has to be understood as it enables us to perceive the “Sacred Mystery”, the Holy Communion that is the very body and blood of our Lord Jesus Christ, which are offered to us as a gift for our deification, they are divine and deifying as the text itself tells us. Thus, in order to assert to this astonishing peak of holiness, the Christian needs a secure path which is this Canon precisely.

It is structured in two parts (one that includes the Canon itself and 9 odes or “canticles” and another one made up of 11 prayers), and it is composed on a double dialogue basis (the Christian talks to Our Lord Jesus Christ directly, but he also speaks to himself, to his soul). The Canon has to be comprehended better, it must be read carefully and it must be filtered through the spiritual life of each Christian who dares to approach “with fear and trembling” to receive the Holy Eucharist.

Keywords: Canon, Repentance, Forgiveness, Holy Eucharist, Divine Liturgy, Communion, Saint, Deification.

I. Argument

Sensul vieții creștine, în Hristos și în Biserică îl reprezintă dobândirea harului Duhului Sfânt, act minunat, real și transfigurator, care se petrece cu fiecare persoană, în special prin participarea la slujbele Bisericii. Însă împlinirea participării credinciosului la cultul Bisericii Ortodoxe o reprezintă primirea Tainei Sfintei Împărtășanii. Trupul și Sângele Domnului sfințesc creștinul, îl îndumnezeiesc și îl pregătesc pentru marea întâlnire cu Cel Care i S-a dăruit, Mântuitorul Iisus Hristos, atunci când se va împărtăși de El „*mai adevărat, în ziua cea neînserată a Împărăției*“ Sale.

Date fiind înălțimea amețitoare la care este chemat credinciosul, solemnitatea dumnezeiască a momentului împărtășirii și darul neprețuit și de necuprins cu mintea pe care îl primește creștinul în momentul împărtășirii – Însuși Trupul și Însuși Sângele Domnului, acestea ne motivează pe fiecare dintre noi să ne pregătim cu mare atenție, pentru a-L primi pe Hristos. „Pașii“ acestei pregătiri îi găsim în fiecare Catehism sau carte de evlavie populară: credinciosul postește cel puțin cinci zile înainte, se spovedește mai întâi, împlinește canonul și ia dezlegare de la duhovnic, se roagă mai mult, se împacă cu toți cei care i-au greșit și cărora le-a greșit și, în preziua participării la Sfânta Liturghie și a împărtășirii citește „Rânduiala Sfintei Împărtășiri“.¹

Întrucât, din practica vieții bisericești se observă că foarte mulți credincioși vin la Sfânta Spovedanie și la Sfânta Împărtășanie total nepregătiți pentru primirea Dumnezeieștilor Taine, nefiind catehizați, ei înșiși neinteresându-se de aceste mărețe momente și Daruri și, socotindu-le ca pe un lucru comun, le neglijează, am crezut de cuviință ca

1. *Liturghier*, Ed. I.M.B.O.R., București, 2012, p. 333-366. În continuare, pentru toate citările referitoare la textele din Canonul de Împărtășanie se va cita această ultimă ediție a *Liturghierului* în limba română, folosindu-se abrevierea „*Liturghier*, 2012, p....“. Despre pregătirea corectă și completă a preotului pentru Liturghie și Sfânta Împărtășanie, vezi studiul pr. prof. dr. Petre Vintilescu, *Pregătirea sfințiților slujitori pentru oficiul Liturghiei*, în „*Biserica Ortodoxă Română*“, LXXVII (1959), nr. 2, p. 141-176.

în „Anul omagial euharistic“ să dedic un studiu special, de analiză teologică – imnografică și cu aplicări practice, Canonului pentru primirea Tainei Sfintei Împărtășanii.

II. Canonul (rânduiala) Sfintei Împărtășiri, în iconomia Liturghierului

1. Structura și conținutul Canonului

Canonul sau Rânduiala Sfintei Împărtășiri se constituie într-un capitol distinct în cartea de cult *Liturghier*. Este rânduit de Biserică astfel tocmai datorită importanței sale pentru pregătirea preotului, în vederea slujirii Sfintei Liturghii și a împărtășirii sale cu Preacuratele Taine. Această obligație, a pregătirii prin citirea Canonului și a respectării unor alte norme duhovnicești, morale și fizice, pentru preot și, în mare măsură și pentru orice credincios care se îndreaptă spre Sfântul Potir, este bine precizată în sfintele canoane² și în alte rânduieli bisericești, fiind o lucrare de mare înțelepciune și inspirație a unor Sfinți Părinți³.

Această rânduială are o structură foarte bine definită în *Liturghier*, în forma ei de astăzi, definitivată din punct de vedere liturgic, tipiconal și imnografic:

a) „Deschiderea“ Canonului se face cu rugăciunile începătoare și Psalmul 50.

b) Urmează un canon alcătuit din 9 cântări și care are în total 34 de stihiri. La fiecare cântare primele două stihiri sunt precedate de stihurile „Inimă curată zidește întru mine, Dumnezeule...“ și „ Nu mă lepăda de la fața Ta...“, versetele cu numărul 10 și 11 din Psalmul 50. Ultimele două stihiri ale fiecărei cântări sunt precedate de doxologia

2. Canonul 13 al Sinodul I Ecumenic, Canoanele 23, 58, 83 și 101 ale Sinodului VI Ecumenic, Canonul 4 al Sinodului din Gangra.

3. Sf. Vasile cel Mare († 379) – Canonul 16; Sf. Ioan Gură de Aur († 407); Sf. Timotei al Alexandriei († 385) – Canonul 3; Sf. Nichifor al Constantinopolului († 828) – Canonul 4; Sf. Nicolae Gramaticul al Constantinopolului († 1111) – Canonul 4; Sf. Nicolae Cabasila († 1371); Sf. Simeon al Tesalonicului († 1429); Pravila de la Govora (1640) – glavele 35, 89, 149; „Îndreptarea legii“ sau „Pravila de la Târgoviște“ (1652), glavele 167, 170, 320, 377.

mică – „Slavă Tatălui și Fiului și Sfântului Duh...”, respectiv de finalul „Și acum și pururea și în vecii vecilor. Amin”. După cele 34 de stihiri se rostesc „Cuvine-se cu adevărat...”, rugăciunile mici și troparele zilei sau condacul praznicului.

c) În cazul în care acest canon se face seara – cum este și corect a se citi, după participarea la Vecernie (eventual cu Litie, sau la Priveghere) și după pravila personală a fiecăruia, este urmat de o suită de 40 de ori de rostire a rugăciunii scurte „Doamne miluiește” și de rugăciunile Pavecerniței – cea a lui Pavel Monahul („Nepătată, neîntinată, nestrucată...”) și cea a lui Antioh Monahul („Și ne dă nouă, Stăpâne... ”), urmate de troparele de umilință.

d) A doua zi, după slujba Ceasurilor se face redeschiderea Canonului, cu rugăciunile începătoare și Psalmii 22, 23 și 115, urmați de încheierea ca la citirea Psaltirii („Slavă... Și acum...”, „Aliluia – de trei ori”) și de cele trei tropare: „Fărădelegile mele trece-le cu vederea...”, „Slavă..., Spre împărtășirea cu Sfintele Taine...”, „Și acum... Mare este mulțimea păcatelor mele...”. Și făcându-se metanii „câte vom putea”, se rostește de 40 de ori scurta rugăciune „Doamne miluiește”.

e) Partea centrală a Canonului o constituie cele 12 rugăciuni mari, care se citesc înainte de Sfânta Împărtășire și cele 5 rugăciuni mari, care se citesc după Dumnezeiasca Împărtășire. Cele șaptesprezece rugăciuni au ca autori pe sfinții:

Rugăciunile înainte de Dumnezeiasca Împărtășire	Autorul rugăciunii
I.	Sfântul Vasile cel Mare
II.	Sfântul Ioan Gură de Aur
III.	Sfântul Simeon Metafrastul
IV.	Sfântul Simeon Metafrastul
V.	Sfântul Ioan Damaschin
VI.	Sfântul Vasile cel Mare
VII.	Sfântul Simeon Noul Teolog
VIII.	Sfântul Ioan Gură de Aur
IX.	Sfântul Ioan Gură de Aur
X.	Sfântul Ioan Gură de Aur

XI.	Sfântul Ioan Damaschin
XII.	Sfântul Ioan Gură de Aur
Rugăciunile de mulțumire de după Dumnezeiasca Împărtășire	Autorul rugăciunii
I.	Sfântul Vasile cel Mare
II.	Sfântul Vasile cel Mare
III.	Sfântul Simeon Metafrastul
IV.	Sfântul Chiril al Alexandriei
V.	Autor necunoscut

Înainte de rugăciunile pregătitoare sunt rânduite câteva stihuri, care se citesc „cu luare aminte, spre îndreptarea noastră”: „Trupul Stăpânului vrând să-l primești spre hrană...”.

Între cele două seturi de rugăciuni mari se află stihurile Sfântului Simeon Metafrastul – „Iată, mă apropii de Sfânta Împărtășire...”, rugăciunea „Cinei Tale celei de Taină...”, alte două stihuri („Sângele cel îndumnezeitor privind...” și „Dumnezeiescul Trup mă îndumnezeiește...”) și două tropare: „Îndulcitu-M-ai cu dorul Tău...” și „Întru strălucirile sfinților Tăi...”, finalizate de rugăciunea „Stăpâne, Iubitorule de oameni...” și încă o dată „Cinei Tale...”. După rugăciunile de mulțumire, se rostesc „Acum, slobozește...”, rugăciunile mici și trei seturi de tropare, fiecare specific Liturghiei care s-a săvârșit: a Sfântului Ioan Gură de Aur, a Sfântului Vasile cel Mare sau a Darurilor mai înainte sfințite.

După scurta rugăciune „Doamne miluiește”, rostită de 12 ori, se zice „Ceea ce ești mai cinstită...” și se face încheierea: preotul, prin otpustul mic, iar credinciosul cu vosglasul „Pentru rugăciunile...”.

2. Autorii rugăciunilor din Canon

Canonul de Împărtășanie este o operă comună a mai multor Sfinți Părinți, lucrare care s-a definitivat în timp, concomitent cu structurarea și cristalizarea rânduielii Liturghiei și deodată cu „nașterea” și „creșterea” *Liturghierului*, de la etapa sa manuscrisă, până la forma sa tipărită. Despre autorii Canonului, indicați mai sus, se cunosc îndeobște toate datele biografice și bibliografice, acești Sfinți Părinți fiind

niște „luceferi pe cerul Bisericii“, ei înșiși fervenți apărători ai dreptei credințe, mari liturghisitori și trăitori ai vieții în Hristos, dătători de canoane și rânduiești menite a disciplina viața Bisericii și autori ai unor scrieri nemuritoare și veșnic actuale și valabile.

a. **Sfântul Vasile cel Mare**, născut în Cezareea Capadociei, provine dintr-o familie creștină care a dat Bisericii mai mulți sfinți: Macrina cea Bătrână (bunica sa), Emilia (mama sa), Grigorie de Nyssa, Petru de Sevasta (frații săi) și Macrina cea Tânără (sora sa); lângă aceștia stă și fratele său, Cuviosul Navcratie. A primit o educație aleasă la Cezareea, Constantinopol, Atena, în domeniile științelor umaniste (retorică, gramatică, filosofie) și exacte (astronomie, geometrie, medicină), trăind personal și oferind celor din jur, ca nimeni altul, teologia ca viață în Hristos și nu ca simplă vorbire sau filosofare despre El. Arhiepiscop în Cezareea Capadociei, pune rânduială canonică în eparhia sa și nu numai, prin Regulile monahale mari și mici, întemeiază marele complex de asistență socială „Vasiliada“ și este autor al unei opere impresionante cu scrieri de doctrină, ascetico-morale, exegetice, pedagogice, panegirice și epistolare. În centrul operei sale se află Sfânta Liturghie care îi poartă numele și care astăzi se slujește în Biserică de 10 ori pe an⁴.

b. **Sfântul Ioan Gură de Aur**, originar din Antiohia strălucește între ceilalți sfinți ai Bisericii prin tot ceea ce a cuvântat, a făcut și a trăit în viața sa. Studiile sale eminente la Antiohia Siriei, opera sa imensă, cu scrieri doctrinare, exegetice și epistolare, dar mai cu seamă Sfânta Liturghie care îi poartă numele și care se slujește astăzi în Biserică, cu excepțiile tipiconale bine precizate, aproape zilnic în cursul anului bisericesc, îi actualizează prezența, chipul și modelul viu de ierarh și trăitor deplin în Hristos⁵.

c. **Sfântul Simeon Metafrastul**, trăitor în secolul al X-lea, este autorul uneia dintre cele mai complexe lucrări pe care a săvârșit-o Biserica la granița mileniilor I și II: colaționarea vieților sfinților (circa

4. Despre Sfântul Vasile cel Mare a se vedea cea mai nouă abordare în Biserica noastră, tripticul de volume „Studia Basiliana“, intitulat „Sfântul Vasile cel Mare. Închinare la 1.630 de ani“, Ed. Basilica a Patriarhiei Române, București, 2009.

5. A se vedea lucrarea *Viața Sfântului Ioan Gură de Aur în relatările istoricilor bisericești Paladie, Teodor al Trimitundeii, Socrates, Sozomen și Fericitul Teodoret al Cirului*, Ed. I.B.M.B.O.R., București, 2001.

122), întocmirea slujbelor pentru sfinți și alcătuirea *Mineielor*, lucrarea sa fiind încheiată, ulterior, de alți cuvioși părinți.

d. Sfântul Ioan Damaschinul a viețuit în orașul de la care provine și cognomenul său, Damasc, în Siria. Având o educație aleasă, experimentând și o slujire înaltă în administrația Imperiului Umayyad, preferă să-și închine viața lui Hristos, făcându-se monah în lavra Sfântului Sava de lângă Betleem. Opera sa de căpătâi o constituie prima Dogmatică sistematică din literatura patristică, alcătuită ca urmare a implicării sale, cu tot sufletul, în disputele monoteliste și iconoclaste, în cadrul cărora apără Ortodoxia. A rămas în conștiința Bisericii și ca imnograf, el alcătuind o serie întreagă de slujbe, la praznice împărătești, ale Maicii Domnului și ale mai multor sfinți⁶. El este cel care îmbogățește și sistematizează cântările slăvitului praznic al Învierii Domnului, alcătuind „Octoihul“.

e. Sfântul Simeon Noul Teolog întrupează, într-un mod paradoxal, chipul trăitorului mistic, școlit încă din copilăria sa la cele mai înalte școli din Bizanț și cel al lucrătorului în sistemul bizantin administrativ, în cadrul căruia a funcționat ca membru al Senatului. Ucenicia la un bătrân sfânt – Simeon cel Evlavios, „adăparea“ zilnică din Sfânta Scriptură și din operele Sfântului Marcu Ascetul și mai cu seamă nevoia în mănăstirile Studion și „Sfântul Mamas“ l-au format pentru această abordare, prin viața sa, a teologiei. Este teologul luminii și al harului, precursor al mării teologii și învățături isihaste, autor al multor imne, impresionante prin densitate și frumusețe literară și teologică⁷.

f. Sfântul Chiril al Alexandriei, autor al celei de a IV-a rugăciuni de mulțumire, ne amintește de timpul „*potirelor de lemn și al inimilor de aur*“, de epoca disputelor hristologice (gândindu-ne doar la dispu-

6. Una dintre cele mai recente lucrări la temă este cea a pr. Andrew Louth, *Sfântul Ioan Damaschinul. Tradiție și originalitate în teologia bizantină – cu câteva scrieri inedite*, Ed. Deisis, Sibiu, 2010, traducere de pr. prof. Ioan Ică sn. și diac Ioan I. Ică jr. A se vedea și lucrarea damaschiniană *Trei tratate contra iconoclaștilor*, Ed. I.B.M.B.O.R., București, 1998, traducere de pr. prof. dr. Dumitru Fecioru.

7. A se vedea lucrarea Sfântului Nichita Stithatul, *Viața Sfântului Simeon Noul Teolog*, Ed. Herald, București, 2003 și cea a lui Ilarion Alfeyev, *Sfântul Simeon Noul Teolog și tradiția ortodoxă*, Ed. Sofia, București, 2010.

ta sa cu Nestorie, pe tema teologiei euharistice⁸⁾ și a marilor izbânzi doctrinare ortodoxe ale Bisericii. „Glafirele“ și exegezele îl arată ca un temeinic cunoscător și rafinat interpret al textelor biblice.

*3. Câteva repere privind prezența Canonului
pentru Sfânta Împărtășanie, în istoria Liturghierului
tipărit în limba română*

În iconomia *Liturghierului* tipărit la români, prezența Canonului pentru primirea Sfintei Împărtășanii se face simțită în timp. Prima ediție tipărită pe pământ românesc – Târgoviște, 1508, cât și cea de la Brașov, 1570 nu conțin acest canon. În *Liturghierul* tipărit la Dealu, în 1646, de asemenea, nu se regăsește Canonul pentru Sfânta Împărtășanie.

În *Liturghierul* pe care Sfântul Mitropolit Dosoftei îl tipărește la Iași, în 1679, este cuprinsă doar rugăciunea Sfântului Vasile cel Mare – prima din Canon⁹. Cităm aici din ediția originală, în care textul sună atât de frumos: „...*Acel prin covârșitoare bunătate, în ceale de apoi zâle, Trup ai îmbrăkat și pre kruce Te-ai răstignit, și Te-ai pus pentru noi, nemulțămătorii și zăluzii, și ku al Tău Sânge de iznoavă ai înformuit acea strikată de păkat firea noastră, Însuș, nemuritoriule Împărate, priime-aște și a mea, a unui păkătos pokăință și pleakă ureakea Ta mie și auz graiurilor mele. K-am greșit Doamne: greșit-am la ceriu, și înaintea Ta și nu sunt vrednik să zăresk la naltul slăvii Tale...*“¹⁰. În ediția a II-a, cea din 1683, Sfântul Dosoftei cuprinde aceeași rugăciune, sub titlul „Molitva la svânta Priceaștanie a svântului marelui Vasilie“¹¹.

La început de secol XVIII, *Liturghierele* de la noi încep a cuprinde și acest capitol. Episcopul Mitrofan al Buzăului tipărește un *Liturghier*, în tiparnița eparhială, la 1702, în care cuprinde și „Molitvele de Preceștanie“. În ediția de la Râmnic – 1706 (nici în volumul I, care este un

8. Vezi studiul drd. Ion Caraza, *Doctrina euharistică a Sfântului Chiril al Alexandriei*, în „Studii teologice“, XX (1968), nr. 7-8, p. 528-542.

9. Vezi ediția originală, Iași, 1679, f. 147 v și 148 r-v și ediția critică, tipărită de N. A Ursu, la Iași, în 1980, p. 293-295.

10. *Liturghier*, Iași, 1679, f. 147 v.

11. Scurte referințe la Ion Bianu, *Bibliografia românească veche*, 1903, vol. I, p. 262.

Liturghier și nici în volumul II, care este un *Molitfelnic* și în care, la p. 451 se notează că s-au cuprins toate slujbele, mai puțin cea a „Pricestaniei bolnavului”) și în cea de la Târgoviște – 1713, pe care le îngijește Sfântul Mitropolit Antim Ivireanul, de asemenea, nu regăsim nici o rugăciune din acest Canon; îl regăsim însă în *Ceaslovul* tipărit de Sfântul Antim, la 1715, intitulat „Slujba Sfintei Kuminekături”¹². *Liturghiarele* de la Iași – 1715, București – 1728 și 1729, Râmnic – 1733 de asemenea, nu au Canonul.

Pentru prima dată, ediția de la 1741¹³ îl cuprinde complet (fără scurta rugăciune „Nu spre judecată sau spre osândă...”) și îl intitulează „Slujba Sfintei Pricestaniei”; ediția bucureșteană din 1746 îl preia întru totul, și textul și chiar paginația. După cele două ediții de București, 1741 și 1746, *Liturghiarele* de la noi conțin acest Canon, complet. Excepție fac doar câteva ediții foarte noi, „de pöhe”, dintre care doar unele cuprind acest Canon, complet¹⁴, iar altele oferă și varianta unei împliniri parțiale a acestuia, de către preot, prin notițe derutante¹⁵. Alte ediții, de același format, oferă slujitorului doar rugăciunile din această rânduială, fără canonul preliminar¹⁶, doar rugăciunile de mul-

12. Ion Bianu, *op. cit.*, p 497.

13. *Liturghier*, București, 1741, f. 231– 246.

14. De exemplu ediția apărută la Galați, în 1990 (extras din *Cartea de rugăciuni* apărută în Editura Arhiepiscopiei Tomisului și Dunării de Jos în 1987) care, pe lângă textul Liturghiei și al Canonului oferă credincioșilor îndeosebi, dar și preoților, frumoase povățuiri, lămuriri și învățături, alcătuite de pr. dr. Nicolae Grosu, privind Sfânta Liturghie. Amintim aici și de ediția de la Buzău, 2001, care cuprinde, de asemenea, tot Canonul.

15. A se vedea micul Liturghier tipărit la Cluj, în 1995, care a cunoscut un succes deosebit grație formatului său suplu și tipăriturii elegante, fiind imprimat în mai multe ediții. În interior, la p. 90-91, înainte de a purcede la citirea rugăciunilor mari din Canon, preotul găsește următoarea frază: „De vei avea timp, râvnă și putere, e bine să rostești toate cele douăsprezece rugăciunii care urmează. Iar de nu, zi-le cel puțin pe a șasea, a șaptea, a opta, a unsprezecea și a douăsprezecea”. De unde provine această „povață”, reluată și în edițiile ulterioare (de exemplu cele din 2005 și 2006) și, mai cu seamă pe ce criterii s-a făcut selecția între rugăciuni (care să se spună și care nu!), nu putem ști. În mod cert, putem vorbi de o eroare regretabilă.

16. Vezi ediția de Iași, 2009, care, totuși, notează: „Primind binecuvântarea de la preotul duhovnic pentru a se împărtăși cu Sfintele Taine, este necesar să rostești rugăciunile pregătitoare pentru Sfânta Împărtășanie. Aceste rugăciuni sunt grupate

țumire, de după primirea Sfintei Împărtășanii¹⁷ sau, din păcate, chiar nu cuprind nimic din acest Canon¹⁸.

III. Sensuri teologice în textul euhologic al Canonului pentru Sfânta Împărtășanie

Autorii rugăciunilor din acest Canon au realizat, în textele lui – stihiri sau creații euhologice – adevărate sinteze doctrinare, ascetico-mistice, liturgice și disciplinare. Rostul demersului de față este chiar înțelegerea unora dintre aceste sensuri și imprimarea lor în viața duhovnicească a fiecăruia dintre noi.

1. Exprimări teologico-ihnografice, în Canonul pentru primirea Sfintei Împărtășanii, despre Mântuitorului Hristos euharistic

Cea dintâi dintre învățăturile acestui Canon este afirmarea faptului că, în pâinea și vinul euharistic este prezent real Mântuitorul nostru Iisus Hristos, cu Trupul și Sângele Său: „*Învrednicește-mă, Stăpâne, pe mine, nevrednicul, să mănânc Trupul Tău cel preacurat și să beau Sângele Tău cel preasfânt, cu credință și cu dragoste*”¹⁹. Pentru aceasta, stihirile dinaintea rugăciunilor avertizează creștinul că, pentru a primi Trupul Stăpânului, trebuie să fie cu frică, pentru „*că foc este*”, iar pentru a primi Sângele Domnului trebuie să se împace cu cei ce i-au greșit. Aceste daruri dumnezeiești care se oferă credincioșilor, se primesc doar ca urmare a jertfei nesângeroase, euharistice, continuare liturgică, în Biserică, a Jertfei Mântuitorului pe Cruce, pe care El Și-a asumat-o, fiind fără de vină. Acest lucru îl spusese mai dinainte proro-

în două părți: canonul pentru împărtășanie, care se citește în seara dinaintea primirii Sfintei Împărtășanii și care se găsește în Ceaslov și rugăciunile care urmează” (p. 42). Dealtfel, în tirajul aceleiași ediții ieșene din 2009, dar în seria cu copertă cartonată este cuprins întregul Canon (p. 119-172).

17. De exemplu cea tipărită la Orhei, în 1992, și care a circulat mai ales în Basarabia, dar și în Moldova, după anii 1992.

18. De exemplu cea de la Craiova, 2005.

19. Stihiră, Cântarea I, din „Rânduiala Sfintei Împărtășiri”, în *Liturghier*, 2012, p. 334.

cul Isaia (53, 7-8), iar în Canon citim: „Întrupându-Te, Mult-Milostive, voit-ai a Te da spre junghiere, ca un miel, pentru păcatele oamenilor...”²⁰. Exprimarea de față leagă momentul pregătirii împărtășirii – act personal al fiecărui creștin – de momentul liturgic al Proscomidiei – act eclezial, comunitar, în timpul căruia, în chip mistic Domnul Hristos Se naște din preacurata Sa Maică și Se jertfește „ca un miel”, pentru păcatele noastre, preotul rostind, când taie cruciș miezul Sfântului Agneț: „Se jertfește Mielul lui Dumnezeu, Cel ce ridică păcatul lumii, pentru viața și mântuirea lumii”²¹. Aceste exprimări liturgice configurează o primă ipostază a lui Hristos – euharistic, „Mielul lui Dumnezeu”, Care este și Păstor și Care Se oferă credincioșilor, spre împărtășire, spre iertarea păcatelor lor.

A doua imagine a Mântuitorului euharistic este cea a spicului. Lumea este asemănată unui pământ arid, însetat după ploaie cerească, mănoasă. Pe acest tărâm neprimitor viețuiește Maica Domnului, văzută ca „un pământ bun și binecuvântat”; ea odrăsește lumii „Spicul cel nearat și de mântuire”²², Îl naște pe Hristos. Motivul spicului, prezent în arta bisericească (iconografie, sculptură, argintărie, orfevrărie, tehnica manuscrisului) ilustrează perfect această idee de mare densitate teologică. Mântuitorul Hristos este simbolizat printr-un spic bogat, plin de roadă, întrucât „bobul” Trupului Său a cunoscut moartea, a bîruit-o și a arătat triumful vieții prin Învierea Sa, arvuna învierii noastre. Este chiar ideea pe care o afirmă credincioșii, în Vinerea Mare, la slujba Prohodului Domnului, când cântă „Bob cu două firi/ Dătătorul de viață, astăzi/ În adânc pământ, cu lacrimi Se seamănă;/ Răsărind El iar, lumea va bucura”²³. Motivul este inspirat din chiar cuvântul Mântuitorului din Evanghelia de la Ioan, cap. VI. De aceea, încă de la începuturile sale, Biserica a folosit la Liturghie prescură, care „este pâine de făină de grâu curat, amestecată cu apă firească și coaptă bine, dospită, nu prea sărată, proaspătă și curată, având gust cuviincios și bună de

20. Stihiră, Cântarea a IV-a, din „Rânduiala Sfintei Împărtășiri”, în *Liturghier*, 2012, p. 335.

21. „Rânduiala Dumnezeieștii Proscomidii”, în *Liturghier*, 2012, p. 119.

22. Stihiră, Cântarea I, din „Rânduiala Sfintei Împărtășiri”, în *Liturghier*, 2012, p. 334.

23. În *Prohodul Domnului*, Ed. Episcopiei Dunării de Jos, Galați, 2005, p. 31.

*mâncat... Altă pâine, în afară de cea de grâu curat și dospită, nu poate fi materia Trupului lui Hristos*²⁴. Precizările *Liturghierului* arată teologic-liturgic faptul că Trupul real al lui Hristos, cu care El S-a născut, a trăit, a pățit, a murit și a înviat este Trupul Său euharistic, cu care ne împărtășim, fiind doar prefigurat de Agnețul de la Proskomidie, în care sunt cuprinse sute și mii de boabe de grâu, prefăcute în făină, adunate în pâine²⁵, așa cum mărturisește Didahia: „După cum această pâine frântă era împrăștiată pe munți și, fiind adunată a ajuns una, tot așa să se adune Biserica Ta, de la marginile pământului, în Împărăția Ta”²⁶. În ipostaza lui Hristos – „Spicul cel de mântuire” stă ascunsă, de fapt, taina Bisericii, iar teologii arată, pe acest fundament, cum interferează teologia hristologică cu cea sacramentală.

În al treilea rând, Canonul de Împărtășanie ni-L arată pe Hristos Care intră în ființa creștinului, devenindu-i „suflare”, „viață”, „bucurie” și „mântuire”. Este exprimarea Sfântului Simeon Noul Teolog: „Deci, ca să nu rămân singur, fără Tine, Dătătorule de viață, suflarea mea, viața mea, bucuria mea, mântuirea lumii, pentru aceasta m-am apropiat de Tine”²⁷. De ce se petrece în creștinul împărtășit această transformare? Pentru că, odată intrat în el, Domnul Hristos îl schimbă structural. Se petrece acolo, în adâncurile abisale din om, o întrepătrundere a sa profund intimă cu Domnul, se realizează o con-sangvinitate și o con-corporalitate tainică, despre care Sfântul Ioan Gură de Aur se exprima adesea în omiliile sale și despre care Sfântul Chiril al Ierusalimului învăța astfel pe neofiti: „...prin împărtășirea cu Trupul și Sângele lui Hristos ...ajungi unit cu El într-un trup și sânge. Ajungem astfel și purtători de Hristos (Hristofori, n.n.), pentru că Trupul și Sângele Lui se împarte în membrele noastre... după cuvintele Sfântului

24. „Povățuiri și învățături. Pentru materia pâinii, a Însuși Trupului lui Hristos”, în *Liturghier*, 2012, p. 498-499.

25. Despre Hristos ca „Miel” și ca „Pâine” a se vedea capitolul *Pâinea și Mielul euharistic* din lucrarea pr. prof. dr. Dumitru Stăniloae, „Spiritualitate și comuniune în Liturghia ortodoxă”, Ed. I.B.M.B.O.R., București, 2004, p. 684-688.

26. *Didahia*, IX, 4, în „Scrierile Sfinților Apostoli”, Ed. I.B.M.B.O.R., București, 1979, colecția „Părinți și scriitori bisericești”, vol. 1, p. 29.

27. Rugăciunea a VII-a, a Sfântului Simeon Noul Teolog, din „Rânduiala Sfintei Împărtășiri”, în *Liturghier*, 2012, p. 360.

Apostol Petru, că ne facem «*părtași dumnezeieștii firi*» (II Petru 1, 4)²⁸. Sfinții Ighantie și Calist Xantopoulos, citându-l pe Sfântul Macarie cel Mare arată: „Precum vinul se amestecă în mădulele celui ce bea și se preface în el și el în vin, așa cel ce bea Sângele lui Hristos se adapă cu Duhul dumnezeiesc și Acesta se amestecă în suflet în chip desăvârșit și sufletul în El”²⁹.

În toate aceste exprimări se observă o succesiune logică de momente: Mântuitorul – „mielul” Se jertfește pentru păcatele oamenilor, Mântuitorul – „spicul” Se împărtășește oamenilor, pătrunzându-le ființa și devenind una cu ei. Astfel, omul respiră prin Hristos, trăiește în Hristos, se bucură de Hristos, este mântuit de Hristos; nu mai trăiește el, ci Hristos trăiește în el, după cum învață Sfântul Apostol Pavel (Galateni 2, 20) și după cum arată același Sfânt Simeon Noul Teolog, într-unul din imnele sale: „Noi devenim mădule ale lui Hristos – și Hristos devine mădulele mele. / Hristos Se face mâna mea, piciorul meu, al ticălosului de mine, / Și mâna lui Hristos, piciorul lui Hristos sunt eu, ticălosul. / Eu mișc mâna mea și mâna mea este Hristos întreg; / Eu mișc piciorul meu și iată, el strălucește ca Hristos. / Dacă tu voiești, vei deveni mădularul lui Hristos”³⁰. Această hristomorfizare a omului împărtășit are aplicații directe în viața lui: trebuie să genereze decizii majore pentru schimbarea vieții, pentru întoarcerea cu toată ființa, în „cealaltă parte a vieții”, la trăirea în Hristos. Din acest motiv, Sfântul Ioan Gură de Aur avertiza: „Să auzim, dar, preoți și credincioși, de ce am fost învredniciți! Să auzim și să ne cutremurăm! Ne-a dat să ne săturăm cu Sfântul Lui Trup! S-a dat pe El Însuși jertfă! Ce cuvânt de apărare mai avem când, fiind hrăniți așa, păcătuim atât?

28. Sfântul Chiril al Ierusalimului, *Cateheza IV Mistagogică*, în vol. „Cateheze”, Ed. I.B.M.B.O.R., București, 2003, p. 356. Vezi studiul normativ al pr. prof. dr. Petre Vintilescu, *Împărtășirea la Sfânta Liturghie privită sub aspectul spiritualității creștine*, în „Biserica Ortodoxă Română”, LXXXI (1963), nr. 9-10, p. 962-976. Același autor cuprinde acest capitol și în lucrarea sa, *Liturghierul explicat*, Ed. I.B.M.B.O.R., București, 1972, p. 323-336.

29. Sfinții Calist și Ighantie Xantopoulos, *Centuria 92*, în „Filocalia”, Ed. I.B.M.B.O.R., București, 2013, vol. VIII, p. 245.

30. Sfântul Simeon Noul Teolog, *Imnul I. A se vedea ideea ilustrată și în lucrarea pr. prof. dr. Dumitru Stăniloae, Spiritualitate și comuniune...*, p. 612-613.

Când mâncând Mielul, suntem lupi! Când fiind hrăniți cu Oaia, răpim ca leii!³¹.

*2. Maica Domnului și mijlocirea sa
la Dumnezeu pentru noi*

Legătura indestructibilă dintre Fiul lui Dumnezeu Întrupat și Preacurata Sa Maică este afirmată și în acest Canon, deși, în Taina Sfintei Împărtășanii creștinul primește pe Hristos, Trupul și Sângele Lui. Învățăturile liturgice precizează chiar și faptul că în momentul pefacerii, la epicleză, doar pâinea Sfântului Agneț devine Trupul Domnului Hristos; mirida Maicii Domnului, miridele pentru cele nouă cete cerești, cele trei pentru stăpânirea bisericească, de stat și ctitori, cele pentru vii și adormiți rămân pâine binecuvântată prin apropierea de Trupul Domnului. Preotul le consumă, și deși îmbibate în dumnezeiescul Sânge al Domnului, ele nu sunt Trupul Lui.

Cu toate acestea, prezența Maicii Domnului este una luminoasă și providențială în actul pregătirii pentru Sfânta Împărtășanie, în momentul împărtășirii cu Preacuratele Taine și în ceasul de mulțumire de după aceasta. Mai întâi, Maica Domnului este numită „mijlocitoarea noastră” către Cel pe Care L-a purtat în pânțece³². Ea mijlocește pentru noi ca să fim iertați de greșeli, să devenim fără de prihană și să-L primim înlăuntrul pe Hristos, „*mărgăritarul cel duhovnicesc*”³³. Ea, care este „*sălaşul buneii mireme*” ne ajută, cu rugăciunile sale, să devenim și noi „*vase alese*”, pentru a ne împărtăși cu Sfintele Taine. De aceea, Canonul preliminar rugăciunilor se încheie cu imnul „Cuvine-se cu adevărat...”, iar unele dintre rugăciunile dinainte și de după primirea Sfintei Împărtășanii se finalizează cu invocarea ajutorului Maicii Domnului:

– rugăciunea a doua „...*Pentru rugăciunile și mijlocirile Preacuratei Tale Maici*”³⁴;

31. Sfântul Ioan Gură de Aur, *Omilii la Matei*, Ed. I.B.M.B.O.R., București, 1994, col. „Părinți și scriitori bisericești”, vol. 23, p. 583.

32. Stihiră, Cântarea a IV-a, din „Rânduiala Sfintei Împărtășiri”, în *Liturghier*, 2012, p. 336.

33. *Ibidem*.

34. Rugăciunea a II-a, a Sfântului Ioan Gură de Aur, din „Rânduiala Sfintei Împărtășiri”, în *Liturghier*, 2012, p. 352.

– rugăciunea a treia: „... *Ai luat toată firea noastră din curatele și fecioreștele sânghiuri ale celeia ce mai presus de fire Te-a născut pe Tine, cu venirea dumnezeiescului Duh și cu bunăvoirea Tatălui celui de-a pururea veșnic*”³⁵;

– rugăciunea a 11-a: „...*Pentru rugăciunile celeia ce fără de sămânță Te-a născut*...”;

– rugăciunea a treia – de mulțumire: „... *Și pe preacinstita și preacurata Ta Maică*”³⁶

– rugăciunea a IV-a – de mulțumire: „... *Pentru rugăciunile Preacuratei Tale Maici*...”³⁷.

De altfel, ultima rugăciune consistentă din Canon este tot o invocare a Preasfintei Născătoare de Dumnezeu. Ei i se adresează credinciosul pentru faptul de a fi fost învrednicit de ea să primească Preacuratul Trup și Scumpul Sânge ale Fiului ei. Textul conține un pisc de cereri întreite, către Maica Domnului:

a) „*Ci tu, care ai născut Lumina cea adevărată, luminează-mi ochii cei înțelegători ai inimii*...”;

b) „*Ceea ce ai născut Izvorul nemuririi, înviază-mă pe mine, cel omorât de păcat*”;

c) „*Ceea ce ești Maică iubitoare de milostivire a lui Dumnezeu cel Milostiv, miluiește-mă și dă umilință și zdrobire în inima mea și smerenie în gândurile mele și ridicare din robia cugetelor mele*”³⁸.

Astfel accentele cererilor devin mistice. Credinciosul împărtășit aspiră și mai mult spre lumină, spre viață și spre curăție, având ca mijlocitoare pe Maica Domnului. Se naște în el dorința învrednicirii, dorul după Sfintele Taine, de a le primi „*fără de osândă, până la sfârșitul vieții*”, spre tămăduirea sufletului și a trupului. Se deslușește aici și o nuanță misionară: pe lângă lacrimile de pocăință, credinciosul cere și

35. Rugăciunea a III-a, a Sfântului Ioan Gură de Aur, din „Rânduiala Sfintei Împărtășiri”, în *Liturghier*, 2012, p. 352.

36. Rugăciunea a III-a, a Sfântului Simeon Metafrastul, din „Rugăciunile de mulțumire după Dumnezeiasca Împărtășire”, în *Liturghier*, 2012, p. 370.

37. Rugăciunea a IV-a, a Sfântului Chiril al Alexandriei, din „Rugăciunile de mulțumire după Dumnezeiasca Împărtășire”, în *Liturghier*, 2012, p. 370.

38. Rugăciune către Preasfânta Născătoare de Dumnezeu, din „Rugăciunile de mulțumire de după Dumnezeiasca Împărtășire”, în *Liturghier*, 2012, p. 371.

„lacrimi de mărturisire“, pentru ca, pe de o parte să laude neconținut pe Maica Domnului, iar pe de altă parte să mărturisească tuturor și întregii lumi, cât bine i-a făcut lui Dumnezeu.

3. Invocarea și rugăciunile sfinților pentru „învrednicirea“ credincioșilor

Alături de Maica Domnului, în Canonul de Împărtășanie sunt invocați și sfinții. Având în vedere că *Mineiele* s-au definitivat abia în secolele IX-X și că, în întreaga Biserică Creștină cultul sfinților s-a dezvoltat și generalizat treptat, mai ales după secolul al IV-lea, în chip surprinzător, în aceste rugăciuni definitive (cele mai multe) destul de timpuriu, puterea de mijlocire a sfinților este invocată, direct sau indirect.

Sfântul Vasile cel Mare se referă la sfinți, numindu-i „aleși“ și „cei ce-L iubesc pe Hristos“³⁹. Sfântul Ioan Gură de Aur cheamă puterea „tuturor sfinților, care din veac au bineplăcut“⁴⁰ Domnului sau îi numește „ceata prietenilor lui Hristos“⁴¹.

De asemenea, Sfântul Simeon Metafrastul se exprimă metaforic, arătând că sfinții sunt cei care s-au nevoit și au fost iertați de greșeli de către Mântuitorul, Care este „Dumnezeul celor ce se pocăiesc și Mântuitorul celor ce greșesc...“⁴²; pe aceeași idee continuă și Sfântul Simeon Noul Teolog, care vede pe sfinți ca pe creștinii care s-au pocăit fierbinte, au fost curățiți cu mila îndurării lui Dumnezeu, au fost luminați și uniți cu lumina Lui „părtași dumnezeirii Tale, făcându-i fără pizmuire“, devenind „prietenii adevărați ai lui Hristos“⁴³. În mod concret, în rugăciunea I de mulțumire de după Sfânta Împărtășanie sunt chemați ca

39. Rugăciunea întâi, a Sfântului Vasile cel Mare, din „Rânduiala Sfintei Împărtășiri“, în *Liturghier*, 2012, p. 350.

40. Rugăciunea a II-a, a Sfântului Ioan Gură de Aur, din „Rânduiala Sfintei Împărtășiri“, în *Liturghier*, 2012, p. 352.

41. Rugăciunea a VIII-a, a Sfântului Ioan Gură de Aur, din „Rânduiala Sfintei Împărtășiri“, în *Liturghier*, 2012, p. 362

42. Rugăciunea a IV-a, a Sfântului Simeon Metafrastul, din „Rânduiala Sfintei Împărtășiri“, în *Liturghier*, 2012, p. 357

43. Rugăciunea a VII-a, a Sfântului Simeon Noul Teolog, din „Rânduiala Sfintei Împărtășiri“, în *Liturghier*, 2012, p. 361.

„rugători“ pentru creștini, „...toți sfinții, mai marii cetelor celor fără de trup... Înaintemergătorul și înțelepții Apostoli“⁴⁴.

Nu întâmplător, la finalul rugăciunilor de pregătire pentru împărtășire, al doilea tropar interpelează, deloc retoric, pe cel ce se pregătește pentru primirea Sfintei Împărtășanii: „Întru strălucirile sfinților Tăi, cum voi intra eu, nevrednicul?“

4. „Urcușul“ credinciosului chemat la Sfântul Potir

Citirea cu atenție a textului canonului și a rugăciunilor descoperă credinciosului dornic de a înțelege mai bine sensul înalt al chemării sale la Sfântul Potir, drumul duhovnicesc pe care trebuie să-l parcurgă, până la a primi Sfintele Taine. Treptele acestui suiș sunt:

a) **Despățimirea.** Perceput în Canon, cel mai adesea ca „rană“, păcatul trebuie tămaduit, iar Marele Doctor Hristos este chemat stăruitor să vindece pe creștin, prin împărtășirea Sfintelor Taine: „...Să-mi fie mie Trupul Tău cel sfânt și scump Sângele Tău, Milostive Doamne... tămaduire durerilor celor de multe feluri“⁴⁵. „Alifia“ pe care Mântuitorul o așează pe ranele sufletești și trupești pricinuite de păcate i-o oferim chiar noi, credincioșii, dar din darul Lui. Sunt lacrimile de pocăință pe care El ni le dezleagă atunci când inima este cuprinsă de dor de vindecare: „Dă-mi, Hristoase, picături de lacrimi, care să-mi curățească necurăția inimii mele.“⁴⁶ Presărate pe rană, ca un balsam răcoros, lacrimile lucrează vindecător: ard „neghina păcatelor“ și luminează „peste tot“, întreaga ființă a omului⁴⁷. În esență, același lucru îl exprimă și Sfântul Ioan Gură de Aur, când zice: „Sunt două lucruri: păcatul și pocăința;

44. Rugăciunea a III-a, a Sfântului Simeon Metafrastul, din „Rânduiala Sfintei Împărtășiri. Rugăciunile de mulțumire de după Dumnezeiasca Împărtășanie“, în *Liturghier*, 2012, p. 370.

45. Stihiră din Cântarea I, din „Rânduiala Sfintei Împărtășiri“, în *Liturghier*, 2012, p. 333.

46. Stihiră din Cântarea a III-a, din „Rânduiala Sfintei Împărtășiri“, în *Liturghier*, 2012, p. 334.

47. Vezi Sedealna, glas 8, din „Rânduiala Sfintei Împărtășiri“, în *Liturghier*, 2012, p. 334.

păcatul este rana, pocăința este leacul. Precum în trup sunt răni și leacuri, tot așa în suflet sunt păcate și pocăință⁴⁸.

Tămăduirea însă are un aspect sufletesc și unul trupesc, iar această distincție, de nuanță filocalică, este ușor făcută de imnograf în Cântarea a VI-a: „*Mintea și sufletul, inima și trupul sfințește-mi-le, Mântuitorule*“⁴⁹. De aceea, în această notă, textul insistă, într-o asemănare izbitoare cu adâncă pocăință cerută de Sfântul Andrei Criteanul, în Marele său Canon:

Canonul Sfântului Andrei Criteanul	Canonul pentru Împărtășanie
<p>„<i>Suflete al meu, suflete al meu, scoală! Pentru ce dormi? Sfârșitul se apropie și ai să te tulburi. Deșteaptă-te dar, ca să Se milostivească spre tine Hristos Dumnezeu, Cel ce este pretutindenea și toate le plinește.</i>“⁵⁰</p>	<p>„<i>Suflete al meu netrebnic, suflete pătimaș, spăimântează-te, văzând preaslăvitele Taine; lăcrimează suspinând și, bătându-te în piept, strigă și zi: Doamne, curățește-mă pe mine, desfrânatul.</i>“⁵¹</p>

În rugăciunile mari ale Canonului este mai bine nuanțată ideea căderii omului, care s-a „*supus cu totul păcatului*“, s-a „*făcut rob dezmiertărilor*“ și „*a necinstit chipul lui Dumnezeu*“⁵². Mai mult, Sfântul Ioan Gură de Aur aseamănă această cădere a omului cu decăderea până la starea necuvântătoarelor, a vietăților iraționale. Cel mai teribil tablou al acestei prăbușiri îl realizează Sfântul Simeon Metafrastul, printr-un index al păcatelor trupești și sufletești, care descriu cel mai bine cât de mult poate să se dezumanizeze omul, începând cu desfrânarea și terminând cu păcatele „subțiri“, precum pizma⁵³. De aceea, toți Sfinții Părinți învață pe credincioși să strige către Hristos:

48. Sfântul Ioan Gură de Aur, *Omilii despre pocăință*, Ed. I.B.M.B.O.R., București, 1998, p. 160.

49. Stihiră din Cântarea VI-a, din „Rânduiala Sfintei Împărtășiri“, în *Liturghier*, 2012, p. 337.

50. „Canonul cel Mare al Sfântului Andrei Criteanul“, în *Triod*, Ed. I.B.M.B.O.R., București, 2000, p. 133.

51. Stihiră din Cântarea a VII-a, din „Rânduiala Sfintei Împărtășiri“, în *Liturghier*, 2012, p. 339.

52. Rugăciunea I, a Sfântului Vasile cel Mare, din „Rânduiala Sfintei Împărtășiri“, în *Liturghier*, 2012, p. 349.

53. Vezi în Rugăciunea a IV-a, Sfântului Simeon Metafrastul, din „Rânduiala Sfintei Împărtășiri“, în *Liturghier*, 2012, p. 354.

- „Primește-mă și pe mine, iubitorule de oameni, Hristoase, ca pe desfrânata și ca pe tâlharul, ca pe vameșul și ca pe fiul cel pierdut“⁵⁴;
- „Milostivește-Te spre mine, păcătosul, care mă apropii“⁵⁵;
- „De mai este pentru mine nădejde de mântuire... fii mie Mântuitor... slăbește, lasă, iartă-mi toate câte Ți-am greșit“⁵⁶;
- „Greșit-am..., spală-mă..., mă rog să iau izbăvire de greșelile mele...“⁵⁷.

Dar, datorită nesfârșitei iubiri a lui Dumnezeu, omul bolnav primește vindecare, primește „singurul leac împotriva păcatului, care este acest Trup al lui Hristos și singura spălare a fărădelegilor, care este Sângele Lui“⁵⁸. Iertarea primită arată chiar această iubire divină infinită, care dă „viață celor zdrobiți“. În acest sens, credinciosului zăbavnic i se oferă o galerie întregă de exemple de păcătoși iertați de Mântuitorul, după ce s-au întors la El și s-au lepădat de păcatele lor: femeia desfrânată (Luca 7, 37-50), fiul risipitor (Luca 15, 11-32), vameșul (Luca 18, 10-14), tâlharul de pe cruce (Luca 23, 43). Odată tămăduit, în om se petrece și „înstrăinarea de patimi“, altfel spus, apropierea de virtuți, întărirea vieții în Hristos, primirea sau „adăugirea“ harului și zorii sfințirii persoanei umane.

Din punct de vedere teologic, toate iertările și etapele restaurării persoanei, care se petrec cu noi, ne vin ca lucrări ale momentelor lucrării răscumpărătoare săvârșite de Domnul nostru Iisus Hristos. Acest adevăr îl arată Sfântul Simeon Metafrastul într-un deslușit tablou duhovnicesc din rugăciunea sa:

- Pătimirile și moartea Domnului „*omoară patimile cele trupești*“;
- îngroparea Domnului „*îngroapă cugetele cele rele, prin gânduri bune și risipește duhurile cele viclene*“;

54. *Ibidem*.

55. Rugăciunea a II-a, a Sfântului Ioan Gură de Aur, din „Rânduiala Sfintei Împărtășiri“, în *Liturghier*, 2012, p. 351.

56. Rugăciunea a IV-a, a Sfântului Simeon Metafrastul, din „Rânduiala Sfintei Împărtășiri“, în *Liturghier*, 2012, p. 356.

57. Rugăciunea a VII-a, a Sfântului Simeon Noul Teolog, din „Rânduiala Sfintei Împărtășiri“, în *Liturghier*, 2012, p. 359-360.

58. Sfântul Nicolae Cabasila, *Despre viața în Hristos*, Ed. I.B.M.O.B.O.R., București, 2009, p. 121.

– Învierea Domnului, cea de viață purtătoare ridică „pe strămoșul cel căzut... și pe mine, cel ce am alunecat în păcat, punându-mi înaintea chipuri de pocăință”;

– Înălțarea Domnului aduce dobândirea „părții celei de-a dreapta, a celor mântuiți”;

– Pogorârea Mângâietorului Duh arată pe credincios „a fi locaș al venirii Lui”;

– cea de-A Doua Venire a Domnului cheamă pe cei binecredincioși la a întâmpina pe nori, pe Hristos, „Făcătorul și Judecătorul”⁵⁹.

Lucrarea Domnului și nevoința omului îl aduc pe acesta din urmă în ipostaza de primitor al Preacuratelor Taine. Acum preotul care împărtășește (și nu departe de acesta, și credinciosul care se împărtășește) trebuie să aibă mâna care se atinge de Trupul Domnului mai curată chiar decât lingurița pentru împărtășire, iar gura trebuie să le fie mai cinstită chiar decât potirul, după cum învață Sfântul Teofan al Niceii⁶⁰.

b) Primirea Preacuratelor Taine. Cum exprimă Canonul acest act solemn și sfânt.

Primirea, de către credincios, a Sfântului Trup și Scumpului Sânge ale lui Hristos este văzută în mai multe feluri în Canon.

Cel mai des folosită este imaginea „mâncării” lui Hristos euharistic, prin sintagmele „să mănânc” (Trupul Domnului) și „să beau” (Sângele Domnului), ca fiind cele mai ușor de înțeles de către credincioșii care vin la Sfântul Potir. Nu este o mâncare obișnuită, ci credinciosul anume pregătit primește Trupul euharistic, dătător de viață, al Însuși Logosului Întrupat, trupul omenesc, incandescent de dumnezeire, al Fiului lui Dumnezeu Întrupat, despre primirea („mâncarea”) căruia Sfântul Chiril al Alexandriei învață astfel: „Cel ce Mă mănâncă pe Mine, zice (Hristos), va trăi și el. Noi Îl mâncăm însă nu consumând Dumnezeirea Sa – departe de noi această impietate – ci trupul propriu al Logosului, devenit dătător de viață, deoarece s-a făcut trupul Celui

59. Rugăciunea a III-a, a Sfântului Simeon Metafrastul, din „Rânduiala Sfintei Împărtășiri”, în *Liturghier*, 2012, p. 353.

60. Apud pr. prof. dr. Dumitru Stăniloae, *Taina Euharistiei, izvor de viață spirituală în Ortodoxie*, în „Ortodoxia”, XXXI (1979), nr. 3-4, p. 510.

ce trăiește prin Tatăl Său⁶¹. Și această mâncare, precizează în alt loc Sfântul Simeon Noul Teolog, ne face „cu adevărat în chip deplin con-
trupești și înrudiți cu El, cum spune și dumnezeiescul Pavel însuși:
«*Suntem os din oasele Lui și carne din carnea Lui*» (Efeseni 5, 30)⁶².
De aceea, în Canon împărtășirea este privită și ca poftire la cină⁶³. În
legătură cu acest sens, Preafericitul Părinte Patriarh Daniel învață că
„Sfânta Euharistie este icoana prânzului și a bucuriei din Împărăția
lui Dumnezeu, o arvună dată nouă ca pregătire pentru Învierea cea
de Obște⁶⁴”.

A doua formulare prin care se arată venirea lui Hristos în interi-
orul ființei omului este numită „primire” (a Preacuratelor Taine), ter-
men mai elegant, care subliniază momentul coborârii lui Hristos în
om și al primirii Lui, de către om. De aceea imnograful se exprimă,
arătând cum, la împărtășire, creștinul devine locaș al lui Hristos „*prin
împărtășirea cu Sfintele Taine*; în acest fel inima sa devine „*Biserică a
Preacuratului Trup și Sânge*”, în care Hristos stă împreună cu respecti-
vul credincios, „petrece” întru el și „rămâne” întru el⁶⁵. Textul vorbește
chiar de o alipire totală a omului împărtășit de Dumnezeu.⁶⁶ Din acest
motiv, primirea lui Hristos „*sub acoperământul casei*” sau în „*ieslea*”
ființei creștinului⁶⁷ generează în acesta o bucurie similară cu aceea a

61. Sfântul Chiril al Alexandriei, *Comentariu la Luca*, apud Ion Caraza, *op. cit.*, p. 531.

62. Sfântul Simeon Noul Teolog, *Cuv. nr. 3*, în „*Filocalia*”, Ed. I.B.M.B.O.R., Bucu-
rești, 1977, vol. VI, p. 120.

63. A se vedea stihira a II-a din Cântarea I și stihira a II-a din Cântarea a IV-a, din
„*Rânduiala Sfintei Împărtășiri*”, în *Liturghier*, 2012, p. 334 și 336.

64. Preafericitul Părinte Patriarh Daniel, *Învierea lui Hristos – lumina Sfintei Eu-
haristii. Pastorală de Sfintele Paști. 2001*, în vol. „*Comori ale Ortodoxiei*”, Ed. Trinitas,
Iași, 2007, p. 202-210 – vezi citatul de sus la p. 205. Republicată în vol. „*Făclii de
Înviere. Înțeleșuri ale Sfintelor Paști*”, Ed. Basilica a Patriarhiei Române, București,
2008, p. 96-105 – vezi citatul de sus la 99.

65. A se vedea stihira a II-a din Cântarea a IX-a, stihira a I-a din Cântarea a V-a și
stihira a II-a din Cântarea a VIII-a, din „*Rânduiala Sfintei Împărtășiri*”, în *Liturghier*,
2012, p. 336, 339, 340.

66. Rugăciunea de după tropare, din „*Rânduiala Sfintei Împărtășiri*”, în *Liturghi-
er*, 2012, p. 366.

67. Rugăciunea a II-a, a Sfântului Ioan Gură de Aur, din „*Rânduiala Sfintei Împăr-
tășiri*”, în *Liturghier*, 2012, p. 351-352.

oștilor cerești care cântau, la Nașterea Pruncului din Betleem, „*Slavă întru cei de sus, lui Dumnezeu, și pre pământ pace, între oameni bună-voire*” (Luca 2, 14). Sfântul Ioan Gură de Aur chiar completează, îndemnând: „...bucură-te de o bucurie atât de delicioasă, îmbogățește-te cu o atât de imensă binefacere, îmbată-te de o atât de suavă dulceță. Nu mai zice: «Oh! Cât de mult aş vrea să-L văd, să-L ating, să respir parfumurile Lui divine!»⁶⁸. Cu alte cuvinte, Hristos este în noi, nu mai trebuie să Îl căutăm. Oaspetele devine Gazdă, pentru că El este chiar Creatorul celui în care binevoiește a sălăşlui; doar omul să se regăsească pe sine!...

A treia formă prin care Canonul exprimă cum Îl primim pe Hristos în noi este „împărtășirea”, termen care subliniază aspectul personal al primirii Tainei Euharistiei. Hristos Se dă fiecărui creștin, întreg, total. El ni Se împărtășește și noi ne împărtășim cu El, într-o totală întrepătrundere, în persoana umană, a lui Dumnezeu cu omul. Domnul Hristos Se pleacă spre om, iar omul, împărtășit cu El, este înălțat la demnitatea de împreună-locuitor cu El, Domnul fiind acum chiar înlăuntrul omului!⁶⁹. Este unire completă a Domnului cu omul și a omului cu Domnul, unire „personală și personalizatoare”, al cărei rezultat este omul cel „înnoit după fire” și deplin „nou în Hristos” în comuniunea acestor „oameni noi”, care este comunitatea eclesială⁷⁰. Astfel credinciosul se înalță în și prin Domnul Hristos, experiind și pregustând, încă din trup, comuniunea cu Dumnezeu și viața eternă a Preasfintei Treimi. Sfânta Împărtășanie este, deci, „puterea și lucrarea mântuitoare a Domnului, prin iubirea Tatălui și cu împre-

68. Sfântul Ioan Gură de Aur, apud. Liviu Petcu, *Lumina Sfințelor Scripturi. Antologie tematică din opera Sfântului Ioan Gură de Aur*, f.l., 2008, vol. I, p. 719.

69. Această idee este excepțional de bine prezentată de pr. prof. acad. Dumitru Popescu, în studiul său *Dimensiunea spirituală a Sfintei Euharistii*, publicat în vol. „Teologie și educație la Dunărea de Jos”, Ed. Episcopiei Dunării de Jos, Galați, 2007, fascicula VI, p. 40-47 și republicat în volumul „Hristos. Biserică. Misiune”, Ed. Arhiepiscopiei Dunării de Jos, Galați, 2011, p. 190-199.

70. A se vedea opera referențială, la temă, a pr. prof. dr. Dumitru Radu, *Caracterul eclesiologic al Sfințelor Taine și problema intercomuniunii (teză de doctorat)*, în „Ortodoxia”, XXX (1978), nr. 1-2, p. 13-388. Sensuri frumoase ale acestei realități, mai nou, la ierod. dr. Paulin Iliucă, *Sfânta Euharistie – taina unității Bisericii*, în „Teologie și Viață”, XXIV (XC) (2014), nr. 1-4, p. 5-22.

ună-lucrarea Sfântului Duh, în Biserică, pentru învierea noastră din păcat⁷¹.

Al patrulea termen folosit în Canon este cel de „euharistie”, în sensul de „mulțumire lui Dumnezeu” pentru darul Trupului și Sângelui Său. Omul mulțumește Domnului pentru marele și neprețuitul Dar pe care îl primește: Trupul și Sângele Lui, la Cina euharistică. Iar Darul este chiar Cel ce Se dăruiește, după cum învață Sfântul Chiril al Alexandriei: „De față este Autorul mărinimiei. Darurile dumnezeiești sunt puse înainte, masa cea de taină este gata, vasul cel dătător de viață este pregătit. Împăratul slavei cheamă, Fiul lui Dumnezeu primește, Dumnezeu Logosul Întrupat îndeamnă, Înțelepciunea ipostatică a lui Dumnezeu Tatăl, cea care Și-a zidit Sieși casă nefăcută de mână, Își dă Trupul Său ca pâine și Sângele Său dătător de viață îl oferă ca vin. O, taină înfricoșătoare! O, iconomie nespusă! O, condescendență de necuprins! O, bunătate nevestejită! Creatorul Se aduce creaturii ca hrană, Viața Însăși Se dăruiește celor muritori, ca mâncare și băutură⁷². În acest sens Euharistia reușește să realizeze comuniunea în Hristos și să consolideze comunitatea bisericească, prin aceeași credință în Hristos, Cel Ce Se „frânge și nu Se desparte⁷³, menținând unitatea Bisericii.

c) **Roadele lucrării Sfintei Euharistii în persoana umană**

Împărtășirea cu Preracuratele Taine nu este doar o primire mecanică a unui dar supranatural. Venirea Mântuitorului Hristos în om, intrarea Lui în inima credinciosului ca într-un palat, sălășluirea Lui acolo și răspândirea Lui în întreaga făptură umană, în toate „încheieturile și rărunch” produce transfigurarea radicală a persoanei umane,

71. ÎPS Arhiepiscop dr. Casian al Dunării de Jos, *Hristos înviat din morți, „izvorul sfințirii” și „pâinea vieții veșnice” (Pastorală la Învierea Domnului, 2014)*, Ed. Arhiepiscopiei Dunării de Jos, Galați, 2014, p. 9.

72. Sfântul Chiril al Alexandriei, *Omilia a X-a. La Cina cea de Taină*, apud. drd. Ion Caraza, *op. cit.*, p. 541. Ideea este frumos nuanțată de pr. prof. dr. Dumitru Stăniloae, în studiul *Legătura între Euharistie și iubirea creștină*, în „Studii teologice”, XVII (1965), nr. 1-2, p. 3-32, în care autorul citează copios din Sfântul Chiril al Alexandriei, pe aceeași temă, cu sublinirea aspectului eclesiologic al Sfintei Jertfe și a aspectului „sacrificial și sacerdotal” al acestei Taine.

73. Vezi studiul drd. Dorel Pogan, *Semnificația eclesiologică a Sfintei Euharistii*, în „Studii teologice”, XXV (1973), nr. 7-8, p. 534-545.

trup și suflet. Această lucrare a lui Hristos în om se produce însă gradual, într-un ascendent care pornește din planul material al trupului omenesc, parcurge cerurile interioare ale sufletului omului și ajunge până la cea mai înaltă formă de lucrare a lui Dumnezeu în om. Aceste etape pot fi astfel sistematizate:

– prima treaptă este însănătoșirea trupului (vindecarea de boli) și a sufletului (curățirea de patimi): „...dă să-mi fie și mie acestea spre tămăduirea sufletului și a trupului”⁷⁴;

– a doua este îndepărtarea a tot ceea ce poate curta și îndemna pe om spre revenirea la viața decăzută: „...ștergerea și pierderea cu totul a cugetelor, a amintirilor și a deprinderilor mele celor rele și a nălucirilor de noapte, care vin de la duhurile cele viclene și întunecate”⁷⁵;

– a treia este întărirea credinciosului în împlinirea („paza”⁷⁶) poruncilor dumnezeiești;

– a patra este umplerea vieții creștinului cu bucurie și pace dumnezeiască: „...și să-mi fie mie Euharistia aceasta spre bucurie...și veselie”⁷⁷;

– a cincea este umplerea de lumină, a sufletului și a trupului celui împărtășit: „...împodobeste-mă, înțelepțește-mă și mă luminează”⁷⁸;

– a șasea este promisiunea sau arvunirea „vieții și a împărăției ce va să fie”⁷⁹, adică pregustarea împărăției lui Dumnezeu;

74. Rugăciunea I, a Sfântului Vasile cel Mare, din „Rânduiala Sfintei Împărtășiri. Rugăciunile de mulțumire de după Dumnezeiasca Împărtășanie”, în *Liturghier*, 2012, p. 364.

75. Rugăciunea a X-a, a Sfântului Ioan Gură de Aur, din „Rânduiala Sfintei Împărtășiri”, în *Liturghier*, 2012, p. 368.

76. Rugăciunea I, a Sfântului Vasile cel Mare, din „Rânduiala Sfintei Împărtășiri. Rugăciunile de mulțumire de după Dumnezeiasca Împărtășanie”, în *Liturghier*, 2012, p. 368.

77. Rugăciunea a IV-a, a Sfântului Chiril al Alexandriei, din „Rânduiala Sfintei Împărtășiri. Rugăciunile de mulțumire de după Dumnezeiasca Împărtășanie”, în *Liturghier*, 2012, p. 370.

78. Rugăciunea a III-a, a Sfântului Simeon Metafrastul, din „Rânduiala Sfintei Împărtășiri. Rugăciunile de mulțumire de după Dumnezeiasca Împărtășanie”, în *Liturghier*, 2012, p. 369.

79. Rugăciunea de la sfârșitul „Rânduiei Sfintei Împărtășiri. Rugăciunile înainte de Dumnezeiasca Împărtășire”, în *Liturghier*, 2012, p. 366.

- a șaptea este pregătirea pentru răspuns bun la „înfricoșătorul Tron de Judecată, iar nu spre certare sau spre osândă”⁸⁰;
- a opta este dobândirea „îndrăznirii” către Dumnezeu și a „dragostei”⁸¹;
- a noua este „înmulțirea virtuții” și tinderea spre „desăvârșirea vieții”⁸²;
- a zecea este sfințirea vieții: „...mă învrednicește să mă împărtășesc...spre curățire și sfințire”⁸³;
- a unsprezecea este îndumnezeirea firii umane, prin „...Tainele ... cele preacurate și preasfinte, cu care se îndumnezeiește și se face viu tot cel ce mănâncă și bea din ele cu inimă curată...Darurile cel dumnezeiești și îndumnezeitoare”⁸⁴;
- a douăsprezecea este mutarea deplină a vieții și ființei întregi a credinciosului în Hristos, la „existența «teologică», cerească și veșnică”⁸⁵, stare în care se va împărtăși de El „mai adevărat, în ziua cea neînserată a Împărăției” Sale.

Aceste realități minunate se petrec în ființa credinciosului prin „cea mai sfântă dintre ierurgii, perfecțiunea sau culmea Tainelor”, așa cum numește Pseudo-Dionisie Areopagitul Sfânta Împărtășanie⁸⁶.

Concluzii

La finalul acestei încercări de pătrundere în sensurile unuia dintre cele mai citite texte din cultul ortodox se pot formula câteva concluzii,

80. Rugăciunea a VI-a, a Sfântului Vasile cel Mare, din „Rânduiala Sfintei Împărtășiri”, în *Liturghier*, 2012, p. 359.

81. *Ibidem*, p. 358.

82. *Ibidem*.

83. Rugăciunea a V-a, a Sfântului Ioan Damaschin, din „Rânduiala Sfintei Împărtășiri”, în *Liturghier*, 2012, p. 357.

84. Rugăciunea a VII-a, a Sfântului Simeon Noul Teolog, din „Rânduiala Sfintei Împărtășiri”, în *Liturghier*, 2012, p. 360.

85. Preafericitul Părinte Patriarh Daniel, *Învierea lui Hristos – lumina Sfintei Euharistii...*, în vol. „Făclii de Înviere”..., p. 97.

86. Apud. pr. prof. dr. Ene Braniște, *Explicarea Sfintei Liturghii*, Ed. I.B.M.B.O.R., București, 1997, p. 261.

care se constituie mai mult în îndemnuri pentru noi toți, cei ce ne împărtășim:

1. Rânduiala pentru primirea Sfintei Împărtășanii are structura unui Canon, ceea ce conduce la ideea și necesitatea unei abordări ascetice a acesteia, în vederea apropierii de Sfântul Potir. Nu doar citirea textului atrage după sine „permisiunea” apropierii, ci mai cu seamă înțelegerea sensurilor și interiorizarea și trăirea lor. Ca să se poată împărtăși de Hristos-Viața, creștinul trebuie să facă în așa fel încât această amplă rugăciune să îi intre în viață și să îi transforme viața.

2. Călăuze în acest proces treptat și dificil de despățimire și sfințire a persoanei umane care vine spre Euharistie sunt Maica Domnului și toți sfinții care au avut experiența sălășluirii lui Hristos în viața și în înseși trupurile lor: Preacurata ca Născătoare a Lui, sfinții ca „prietenii” și „frați preamici” ai Lui. Aici amintim și de autorii Canonului, fervenți trăitori în Hristos.

3. Venirea lui Hristos în interiorul ființei creștinului pecetluiește în el, precum pistornicul în prescură, chipul Domnului, îl unește definitiv cu El și îl face fiu al lui Dumnezeu, Care îl recunoaște după chip, întrucât omul împărtășit capătă chipul lui Hristos; această unire desăvârșită a lui cu Hristos, care îl și transformă ontologic, îl unește pe creștin și cu Tatăl, în Duhul Sfânt;

4. Primirea lui Hristos euharistic face pe creștin părtaș al Pățimirii, Jertfei și Morții Lui și pregustător al Învierii Lui – arvuna propriei învieri. Sfânta Împărtășanie este, pentru creștin, „bobul de grâu” al propriei sale învieri, în Hristos. „Prima înviere” este smulgerea din păcat, care prefigurează „Marea Înviere”, de la sfârșitul veacurilor.

5. Totodată, împărtășirea creștinilor cu Hristos generează unirea, unitatea și comuniunea eclesială. Sângele lui Hristos este sângele marelui organism eclesial, care viază numai în Domnul, iar Biserica este chiar trupul Lui, El fiind capul. De aceea împărtășirea are nu doar un aspect mistic, ci are și aplicări în viața și practica Bisericii. Cei împărtășiiți, fiind „Hristofori”, Îl duc pe Domnul spre cei săraci, lipsiți și îndurerăți și Îl arată celor necredincioși, spre regăsirea Lui în ei.

6. „Cronotopul” acestor lucrări este Sfânta Liturghie. În spațiul ei, „přidvor” al veșniciei și al Raiului, Hristos Se jertfește nesângeros și ni Se dă, tuturor: „Luați, mâncați, acesta este Trupul Meu... Beți

dintru acesta toți, acesta este Sângele Meu... Cu frică de Dumnezeu, cu credință și cu dragoste să vă apropiați!m”.

7. Deși Euharistia este maximumul pe care îl poate primi creștinul, în trup, de la Hristos Dumnezeu, ea este începutul mării, mai presus de cuget și minte și plinei de taină împărtășiri pe care o vom experia fiecare dintre noi, „mai adevărat“, Dincolo, „în ziua cea fără de înserare“ a Împărăției lui Dumnezeu!